

ÇAĞDAŞ TÜRK KİRKİTLİ DOKUMA SANATÇILARI

*Ayşe Gamze ÖNGEN**

Özet

Zaman içerisinde dokuma sanatı, siyasi, ekonomi, kültürel, iklim, din, gibi farklı etkenlerden etkilenecek günümüze kadar daima ilerleyerek gelişim göstermiştir. İnsanoğlunun kültürel değerleri arasında yer alan dokuma ile sosyal yaşantısı bütünleşmiş, estetik kaygı güderek de sanatsal faaliyetlerde bulunmuşlardır. Dokumacılığın başlangıcına dair elde edilen arkeolojik bulgular, insanlık tarihi hakkında bilgi vermektedir. Dokumacılıkta uygulanan yöntemler, teknik özellikler ile bilimsel gelişimler o toplumun tekstil tarihi hakkında kapsamlı bilgi verirken, dokuma sanatının gelişimi ise o toplumun yapısı hakkında bizlere fikir vermektedir. Günümüz Türkiye'sine baktığımızda kirkitli dokuma sanatçıları uluslararası ve ulusal workshop, karma ve kişisel sergiler gibi farklı sanatsal etkinliklere katılarak, Dünya çapında onların tanınmasını sağlamakta ve bu sanat dalının yok olmasını engelleyerek, ilginin artmasını sağlamaktadır.

Anahtar Sözcük: Dokuma, Kirkitli Dokuma, Dokuma Sanatçısı, Türk Dokuma Sanatçısı, Lif Sanat, Tasarım.

MODERN TURKISH ARTISTS of WEAVING WITH KIRKİT

Abstract

In time, weaving art has been affected from various factors such as political, economic, cultural, seasonal and religious factors and showed improvement by continuously developing up to now. Weaving, which is among cultural values of humanity, and his social life have integrated and they have carried out artistic activities by pursuing esthetic anxiety. Archeologic findings obtained about the beginning of weaving gives information about the history of humanity. Whereas methods used in weaving, technical specifications and scientific developments give detailed information

* Yardımcı Doçent, Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sadabad Kampüsü,-Kağıthane/
İstanbul.gamzeongen@gmail.com.

about textile history of that society, development of weaving art give us opinion about the structure of that time. When we look at today's Turkey, artists of weaving with kirkit (a toothed apparatus used for squeezing weft) have participated in various artistic events such as international and national workshops, mixed and personal exhibitions and enabled them to be known worldwide. This prevents this branch of art from disappearing and enables the interest to increase.

Key Words: *Weaving, Weaving With Kirkit, Weaving Artist, Turkish Weaving Artist, Fiber Art, Design.*

GİRİŞ

İlk çağlardan günümüze kadar gelen süreçte dokuma, insanlık tarihinde çok önemli biri yeri olmuştur. Giyimi meydana getiren dokuma ve dokumacılık ilk defa nerede ve ne zaman başladığı bilinmemektedir. Günümüze kadar gelen ilk dokuma buluntularının genellikle çuvala benzeyen gevşek şal dokuması şeklindedir. Bronz devrine kadar dokumaların hepsi bez ayağı örgüsü ile dokunmuş daha sonra farklı örgüler türetilmeye ve iplikler renklendirmek amacı ile doğal boyalarla boyamasına başlanmıştır (Uğur Beste,2006).

Coğrafik bölgelere ve dönemlere göre farklı özellikler gösteren dokuma, ait olduğu bölge kültürünü yansımasıyla da ayrı bir önem taşımaktadır. Dokumacılığın başlangıcına dair elde edilen arkeolojik bulgular, insanlık tarihine ilişkin bilgilerimizi zenginleştirmekte olup dokumacılığın gelişmesiyle de o toplumun düşünce yapısını, kültürünü, gelenek ve görenekleri gibi toplum yapısı hakkında fikir vermektedir. Dokuma sanatı, dokumacılığın dağılımı ve yayılmasında özellikle ipek yolu ile yapılan ticaretler, savaşlar ve doğal afetler etkili olmuştur. Dokumacılık sanatında, üç büyük kültür merkezi, dokumacılığın gelişimi ve yayılımı açısından çok önem taşımaktadır. Bu üç merkez; Nü Vadisi (Mısır Bölgesi), Mezopotamya (Dicle ve Fırat nehirleri arası) ve Anadolu uygarlıklarıdır.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde geçmişi çok eskilere dayanan gelişmiş bir dokumacılık sanatıyla karşılaşmışlardır. 1962'de Çatal höyükte yapılan kazılardan ele geçen bulgular, Anadolu'da dokumacılık tarihinin belgelerinin M.Ö. 6000' e kadar uzandığını gösterir (Atalay,2002:6). Orta Asya'dan gelen Türkler, dokumacılık konusundaki gelenek ve göreneklerini XI. yüzyıl da Anadolu'nun her yöresindeki dokuma sanatıyla sentezleyerek farklı teknik, renk, motif, malzeme ve kompozisyon örnekleri meydana getirmişler ve bu sanatın büyük bir değişim ve gelişim göstermesine neden olmuşlardır.

İnsanoğlunun yaşamında önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkan dokuma; iki veya daha çok iplik grubunun çeşitli şekillerle birbiri arasından geçerek meydana getirdiği bir üründür. Tarihsel süreçte Türklerin ana yurdu olarak kabul edilen Orta Asya ve civarı ile Anadolu'nun kuzeydoğu ve doğu bölgeleri, dokumacılık sanatının en yaygın merkezleri olarak bilinmektedir. Dokumacılık, yapım teknikleri ve kullanılan araçlara göre üç grup altında incelenir. Bunlar; Mekikli Dokumalar, Mekiksiz Dokumalar ve Kirkitli Dokumalardır. Farklı coğrafik bölgelerde geleneksel anlatımlarla, değişik işlevselliği olan bu resimli dokumalar, geleneksel bir el sanatı olarak, Anadolu ve Orta Doğu'da kirkitli, Avrupa da goblen, tapestry, Hindistan'da kaşmir şal, Çin'de ise k'ossu (kesi/kassu) figürlü ipek tekstiller olarak bilinen dokumalardır.

Anadolu'da Osmanlı saray dokumaları olarak bilinen kirkitli dokumalar, İslamiyet etkisindeki tapestrylere en yakın örnekler olarak gösterilebilmektedir. Bu dönemde dokuma sanatının gelişim gösterdiği bilinmekte ve ayrıca ilerleyen yüzyıllarda sanayi devrimi ile sanat hareketlerinin ve stillerin birbirini etkileyerek değişim gösterdiği bilinmektedir. Böylelikle sanat dalları gelenekselden, modern stile geçişi izlenmektedir. Kirkitli dokuma sanatı bugün ise, özgün teknikler ile yorumlanmaktadır. Dünyadaki dokuma sanatçıları, kullandıkları malzeme ve özgün teknik yorumlar ile farklı yaklaşımlarda eserler üretmektedirler. Türkiye'de ise bu lif sanatına yönelik yaklaşımlar, sanat ve tasarım eğitimi veren üniversitelerde, özel atölyelerde, halk eğitim merkezlerinde geleneksel ve modern yöntemlerin sentezlenerek özgün tasarımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Günümüz Türkiye'sinde dokuma sanatı konusunda başarılı çalışmalar yapılmış olan ve yeni yüzey tasarım hareketleri ortaya

koyan Türk sanatçıları çağdaş dokuma sanatı anlayışı ile Dünya sanatçıları arasında yer almaktadır.

1. Kirkitli Dokumalar

Kirkitli Dokumalar, dokunma yüzeyini boyunu oluşturan çözümler arasından, dokumanın enine geçirilen atkıları ve düğümleri döverek sıkıştırmak için kullanılan ağaçtan, hayvan kemiklerinden, hayvan dişlerinden veya demirden yapılmış el ya da çatal gibi dişli alete "kirkit" denir. Kirkit aletinin kullanılmasıyla dokunan el dokumalarına da "kirkitli dokumalar" denir. Türklerde halı, kilim, cicim, sumak, zili, tülü gibi kirkitli dokumalar geleneksel dokuma sanatlarımız arasında önemli bir yer oluşturmaktadır. Kirkitli Dokumalar ikiye ayrılır. Havsız Kirkitli Dokumalar (Kilim, Cicim, Zili (sili), Sumak), Havlı Kirkitli Dokumalar, Halı, Tülü'dür.

- **Havsız Kirkitli Dokumalar:** Dokuma yüzeyindeki renk yoğunluğuna göre bir veya daha fazla atkı ipliğinin, çözgü iplikleri arasından farklı şekillerde geçirilmesiyle oluşturulan, tezgâhta el ile dokunan, halıdan daha ince ve tüysüz dokumalardır. Havsız kirkitli dokumalar grubuna; kilim, cicim, zili ve sumak girmektedir (Atış Özhekim,2009:193).
- **Havlı Kirkitli Dokumalar:** Havsız Kirkitli Dokumalar çözgü ve atkı ipliklerinin yanında yüzeyde havlı bir görünüm oluşmasını sağlayan ilme ipliklerinin bulunmasıdır. Havlı kirkitli dokumalar grubuna ise halı ve tülü girmektedir (Atış Özhekim,2009:193). Halı dokumalarda genellikle Türk düğümü kullanılmış olup, İran düğümü ve İspanyol düğümü ile dokunan yüzeyler görülmektedir (Gönül,1982:157).

2. Çağdaş Türk Kirkitli Dokuma Sanatı ve Sanatçıları

Üretildikleri yörelere göre değişiklik gösteren Anadolu Kirkitli dokumaları, 1960'lı yıllardan itibaren gerek tasarım prensipleri açısından, gerekse kompozisyonlarda yer alan semboller, üretimde kullanılan farklı malzeme ve teknik özellikleriyle çağdaş sanat algısı içinde yorumlanarak, değerlendirilmeye başlanmıştır. Türkiye'de sanatın farklı bir yapılanma süreci içerisine girdiği görülen bu süreçte, tekstil sanatının etkisi hem anlatımlarda hem de kullanılan materyallerde kendini göstermeye başlamıştır. Diğer

tarafından geleneksel üretimlerin, modernizm süreci içerisinde kendi devrimlerini yaşamalarıyla tekstil bağımsız bir plastik sanat dalı olarak gelişmeye başlamıştır (Balpınar, 1982: 8). 20. Yüzyıl ortasında resim-tekstil etkileşimine ait ilk somut örneklerin verilmeye başlandığı ve kendi eserlerini dokumaya aktaran ressamlar çağdaş yaklaşımlarıyla dikkat çekmiştir. Zeki Faik İzer, Özdemir Altan, Zekai Ormancı, Devrim Erbil gibi sanatçılar kendi resimlerini dokumalara yansıtarak Türk resim sanatında yeni bir oluşumun öncüsü olmuşlardır. Tapestry sanatının çağdaş sanata dönüşümünü sergileyen bu ressamların eserleri ile tapestry sanatına bir gönderme yapılmaktadır. Türkiye’de tekstil sanatı, bağımsız bir sanat dalı olarak varlığını kanıtlayan lif sanatı adı altında yorumlanan eserlerle kabul görmeye başlamıştır. Batı’da 20. yüzyıl başında kırılan gelenekselcilik, Türk sanatında 1960 yıllarında başlayan çağdaşlaşma süreciyle gerçekleşmiştir.

Resim.1.; Devrim Erbil, Mavi Uçuş, 49X69cm,
(<https://www.perabulvari.com/kampanya/cagdas-sanatin-6-ustasi/1583>)

Tapestryler de yoğun şekilde görülen tekstil resim etkileşimi günümüzde ulaştığı boyut lif sanatına ait kirkitli dokumalardaki örneklerde görülmektedir. Türkiye’de 20. Yüzyılın sonlarında artık Türk tekstil ve dokuma sanatçıları uluslararası sanat ortamında kendilerini göstermeye başlamış, eserleri önemli sergilerde ve etkinliklerde yer almıştır.1990’lı yıllarda çağdaşlaşma sürecinde biçimlenen yenilikçi, radikal sanat anlayışı Türk plastik sanatlarındaki etkisini göstererek farklı bir boyut kazanmıştır. Kavramların sorgulandığı bir platforma dönüşen bu yeni sanat anlayışı, biçimsel, imgesel, görsel çeşitlilik içerisinde dokuma sanatçıları tarafından yorumlanmış ve gelişen teknolojiye de faydalanarak yeni eserler üretmişlerdir. 21. yüzyılda Tekstille ilişkili eserler gerek kurumsal yapılarda, gerekse özel mekânlarda yer almaya başlamış, teknolojinin getirdiği olanaklarla dokuma sanatı yeni yaklaşımlarla biçimlenmiştir. 21. yüzyılda artık sanat hiçbir sınır kabul etmeyen bir sorgulama alanı haline gelmiştir.

Günümüz dünyasında artık lif sanatını, malzeme, yöntem, kavram, gibi sınırlamaların olmadığı bir platformda dokuma sanatçıları tarafından yeni anlatımlarla, farklı formlarda özgün eserler olarak karşımıza çıkarlar. Bu yaklaşımla eserler üreten günümüz Türk kirkitli dokuma sanatçıları, akademisyenler, son yıllarda tekstil tasarımlarıyla ülkemizi uluslararası platforma taşıyan son derece önemli yapıtlar ortaya koymuşlardır.

Türkiye’deki önemli lif sanatının temsilcilerinden olan **Belkıs Balpınar**; Anadolu kilimlerini geniş bir perspektiften ele alarak incelemiştir. Kilimlerdeki motifleri modernize ederek yeni desen arayışlarına giren sanatçı, çağdaş dokuma sanatına yeni bir bakış açısı getirmiştir.

Resim.2.: Belkıs Balpınar; “Quarks”,2004, kilim “ilikli dokuma”, keçe üzerine kilim applike; doğal boyanmış yün, keçe, 170x200 cm., (“Visions in Textiles, from tradition to textile art / design of tomorrow”, D.E.Ü.G.S.F. Yayını, 2005, İzmir, s.24)

Dokuma Sanatçısı **Ayla Salman**; kökeni Anadolu motiflerine dayanan tasarımlarında malzeme çeşitliliği ve resimsel öğelere ağırlık vermiştir. Sanatçı, malzemenin dokumaya kazandırdığı boyutu irdeleyen işler ürettiği görülmektedir. Sanatçı **Aydın Uğurlu**; klasik dokumanın resimsel bir kimliğe bürünmesi ile tekstilin plastik bir değer olarak çağdaş sanatta yer alması sürecinde önemli bir rol oynamıştır. **Suhandan Özay** ise; “Tekstil sanatının birçok medeniyetin potansiyelinde saklı olan dekoratif sanat anlayışı içerisindeki sembolik kodları da ortaya çıkarmakta olduğunu, zengin tekstil geleneğinin teknolojik gelişimler ile yoğurarak sanatsal sentez oluşturması gerekliliğini savunan sanatçı; geleneksel olarak düzenlenen önemli etkinliklerin lif sanatında trend belirleyici özellik taşımakta olduğunun da altını” çizer. Sanatçı **Ahmet Güneştekin**; Anadolu’nun geleneksel halı ve kilim dokuma yöntemleri, doğal boyama tekniklerini ve

desenleriyle yapmış olduğu tasarımlarını sadece estetik değil bir iletişim aracı olarak da kullanmıştır. Sanatçı **Sevim Arslan**; somut ve soyutun iç içe kullanıldığı bir anlatım biçimiyle ürettiği tasarımlarında seçtiği nesnelere görselliğe değer yanlarını gelenekselliğin ve simgeselliğini ortaya koymaktadır. Sanatçı **Filiz Otyam**, dokumayı çeşitli doğal malzemeler kullanarak çağdaş bir anlayışta yorumlamıştır. Kilim, keçe, nakış gibi geleneksel dokumalardan yola çıkan ve bu bağlamda yapıtlarını üreten sanatçının son dönem çalışmalarında yerel anlayışı evrensel bir olguya götürme çabası içinde olduğu ve çağdaş yorumuyla geleneği sorguladığı görülmektedir. Akademisyen sanatçı, **Hamdi Ünal**, “kare, çok düzgün ve yüzeysel anlatım olanakları doğrultusunda oldukça elverişli yapısı gereği tanıdık bir form. Tüm yaşamımız boyunca sürekli görmeye alışık olduğumuz bu yapının, kendi alışlagelmiş görsel denge etkisi dışında; renkler ve geleneksel motiflerle, yan yana geldiği zaman bıraktığı görsel ve anlamsal etki, beni sürekli bu konu üzerinde araştırmaya yöneltmiştir”. **Gül Bolulu** “Halı tezgâhı-kirkit- iplik benim için ayrılmaz bir üçlü” olduğunu ifade eden sanatçı yapmış olduğu tasarımlarda “doku” ögesi öne çıkararak doğanın kendi içindeki uyumu ile sadeliği, dengesi, renkleri tasarımlarına doğal malzemeler kullanarak oluşturmuştur. Günümüz kirkitli dokuma alanında sayıları hızla artan çağdaş dokuma tasarımcılarından Şerife Atlıhan, Latif Taraşlı, Sonja A. Tanrısever Zeki Alpan, Dilek Alpan, Candan Akpınar, gibi sanatçı ve akademisyen sanatçılarımızın uluslararası ve ulusal birçok sergileri ile günümüz tekstil sanatında eserleri ile tanınmaktadırlar.

Uluslararası ve ulusal tekstil sanatının yer aldığı platformlarda Kirkitli dokuma tekniği ile ürettiği eserleriyle tanınan sanatçı akademisyenlerimizden **Didem Atis** hocamızla yapmış olduğum röportajda, eserlerinde kullandığı geleneksel teknik, sanat ve tasarım algısı ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

Geleneksel Türk Kirkitli Dokuma Sanatı ve tasarım birikiminin sonucu olan çağdaş kirkitli dokuma ve keçe eserler üretmekteyim. Tasarımlarımı üretirken dünyanın en eski üretim tekniklerini kullanıyorum, eserlerimin çıkış noktası ise sembollerdir. Çünkü insanların dünya yüzünde rol oynamaya başladığı dönemlerden itibaren, semboller yaşamlarında yer almıştır. Birbirlerinden çok uzak noktalarda gelişen semboller bile zaman zaman benzerlikler göstermiş ve nesilden nesile aktarılan, çok derin

anlamlar taşımışlardır. Bu nedenle eserlerimde Anadolu ve dünya sanatının sembolik formlarını ve renklerini kurgulamaktayım. Bir ressam kendini tuval ve fırçasıyla ifade ederken; benim malzemelerimse iplikler, keçeler ve tezgahım.

Fotoğraf.3.: Sanatçı Didem Atis'e Ait İki Toprak ve Güneş İsimli Kirkitli Dokuma (Foto, Ayşe Gamze Öngen, 2015)

Yine eserleri ile ismini Dünyaya duyurmuş sanatçılarımızdan **Fırat Neziroğlu** ile yapmış olduğum röportajda sanatını yorumlarken eserlerini oluştururken düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Geleneksel Anadolu Dokuma tekniğini hiç değiştirmeden aynı şekilde uyguluyorum. Bu kadim bilgi, içinde çok derin anlamlar barındırıyor. Dokuma hayat gibidir, zaman içinde gelişen sosyal ve kültürel yaşamın sonuçlarını değerlendiriyorum. Benim için en belirleyici durum günümüz insan halleri. Sanat dilimi belirlediğim, sınırlarımı çizdiğim tüm değerler, dokuduğum portrelerin gözlerinde saklı ifadesini kullanmıştır.

Dokumada gerçekliğe ulaşmak için tam bir geleneksel Dokuma Ustası gibi çalıştığını belirten Neziroğlu, tasarımlarında ” aradığım daha başka cevaplar var, gece; ay ışığının aydınlatığı sokaktaki ışık ve gölge arasında nasıl bir kontur vardır? , Nehrin

suyu, denizin suyu ile karıştığında bu iki su arasında nasıl bir çizgi vardır” sorularının cevabını arıyorum” ifadesini kullanmıştır.

Sanatçı Eserlerinde esas aldığı geleneksel unsurları şöyle ifade etmiştir;

“esas aldığım geleneksel unsurlar görsel değil, hislerle ilgili. Dokuma yaparken hep aynı teknik ile çalıştım. Alışıla gelmiş dikdörtgen kilimler dokumak. ...misina zemin üzerine boşluklar içinde yüzen insan portrelerinden oluşan kilim desenleri dokumaya başladım. Her dokumada birçok hata yapıyorum, bu hatalar beni gerçekliğe yaklaştırıyor. Yaklaştıkça problemler büyüyor. Büyüdükçe çözüm yolları artıyor. Artıkça öğreniyorum, düşünüyorum, okuyorum, dokuyorum... Okudukça geçmişten dersler alıyorum”

Fotoğraf.4.: Sanatçı Fırat Neziroğlu'na Ait İki Kirkitli Dokuma (Foto, Ayşe Gamze Öngen, 2015)

Sanatçı Geleneksel Dokumacılığın günümüze kadar taşınmasında rol oynayan faktörleri kısaca şöyle ifade eder;

Biz çaput kilimlerin üzerine basarak büyüdük. Hayatımızın parçası, annelerimizin, anneannelerimizin ellerinde hayat bulan nice halılar, kilimler bizim için zaten çok sıradan... İhtiyaçlar da geleneksel yöntemler bozulmadan karşılanıyor. Yıllar ne kadar hızla geçerse geçsin, yazılı olmayan sessiz kaidelerin içinde geleneksel dokumacılık devam ediyor...

Kirkitli dokuma sanatçılarının yaratıcı düşüncesi ve teknik becerileriyle meydana getirdikleri kompozisyonlardaki resim dilini günümüz çağdaş mimari espası ve duvarın o soğuk görsel dokusunu giderirken, dokumanın önemli işlevler üstlendiği bilinmektedir.

SONUÇ

Türkiye de 1960'lı yıllarda tekstil sanatı, geleneksel malzeme anlayışından uzaklaşarak yeni açılımlarla yeni bir biçim diline kavuştuğu görülmüştür. Kavramsal sanat oluşumlarıyla gündeme gelen yeni arayışlar beraberinde yeni malzeme olanaklarının kullanılmasını sağlamıştır. Tekstil materyalleri kolay şekil alabilme özellikleri ve zengin çeşitliliğiyle 2000'li yıllarda farklı disiplinlerden sanatçıların dikkatini çekmektedir. Bu süreçte Tekstil sanatçılarının farklı malzeme ve tekniklerle oluşturdukları yapıtları, teknoloji çağı olan 21. yüzyılda plastik sanatlar yeni yaklaşımlar doğrultusunda biçimlenerek varlığını sürdürmektedir. 20. ve 21. yüzyılda resim, heykel, enstelasyon gibi farklı sanat dallarında yapıtlar veren büyük bir sanatçı topluluğunun eserlerinde, tekstil etkileri görülmektedir. Çağdaş dokuma sanatının oluşumunda çok önemli rol oynayan Lif sanatı etkinliklerinin günümüzde farklı boyutlarda devam ettiği görülmektedir. Tekstil sanatçılarının yenilikçi malzemeler, ileri teknolojiler ve el sanatlarıyla oluşturdukları yapıtları lif sanatının 21. yüzyıldaki başarısını farklı formlarla karşımıza sergilemektedir. Lif sanatıyla düşünsel ve kavramsal bir boyut kazanan eserler farklı teknik ve malzemelerle ifadelendirilerek, modern sanat galerilerinde ve hak ettikleri yerde sergilenmektedirler. Türk Kirkitli dokuma sanatçıları da, geleneksel değerlerimizden yola çıkarak, 21. Yüzyıla ait çağdaş eserler üretmektedirler.

KAYNAKÇA

ATALAYER Günay, “Gap Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, (Güneydoğu Anadolu’dan Seçilmiş Dokumalar Üzerine Öneriler)”, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, -2002,

ATİŞ ÖZHEKİM Didem, “Uluslararası Ahmet Yasevi’den Günümüze İnsanlığa Yön veren Türk Büyükleri Sempozyumu Bildirileri, (Türk Kültürünün Önemli bir parçası Kirkitli Dokumalar)”, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı,- 2009

BALPINAR Belkis, “Acar, Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları”, -1982

Filiz OTYAM, Fikret OTYAM: Resim Ve Özgün Dokuma Sergisi, Tünel Sanat Galerisi (katalog),Aralık 1999

GÖNÜL Macide, “2.Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, (Eski Türk Halılarında Dokuma Tekniği ve Özellikler)”, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, -1982

NEZİROĞLU Fırat,” Sanatçının Yapmış Olduğu Eserler Üzerine" Röportaj Yapan Kişi; Ayşe Gamze Öngen -2015İstanbul.

ÖZAY, Suhandan, Dünden Bugüne Dokuma Resim Sanatı, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2010

ÖZHEKİM ATİS Didem, “ Kirkitli Dokumalar”, Röportaj Yapan Kişi; Ayşe Gamze Öngen - 2015İstanbul.

UĞURLU, Aydın Geleneksel El Dokumalarında Görsel Değerlerin Kullanımı Ve Oluşum Biçimlerinin Değerlendirilmesi.

UĞURLU, Aydın, “Sanatsal Dokumalar”, Art Decor, Sayı:56, Kasım 1997.

UĞUR Beste, “Lif Sanatında Kullanılan Dokuma Teknikleri Üzerine Bir Araştırma”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir – 2006.

Elektronik Ortamdaki Metinler

- Suhandan Özay, (03 şubat 2016)
http://www.suhandanozay.com/eng/gallery_detail.asp?cat=15&page=2
- Güneştekin Ahmet,” Halı ve Kilim Tasarımları Sergisi’ni Ağırlıyor” (11 şubat 2016)
<http://galeri-haber.blogspot.com.tr/2012/09/armaggan-art-design-gallery-ahmet.html>
- Arslan Sevim, “ Günümüz Türk Sanatçıları”, (11 şubat 2016)
http://turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=1097
- Bolulu Gül, (17 şubat 2016) <http://www.turkiyesanatrehberi.com/gul-bolulu.html>